

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА

ПАШКОВ ВІКТОР ОЛЕКСАНДРОВИЧ

УДК 327(477:73) (091)

**ЕВОЛЮЦІЯ ДВОСТОРОННІХ ВІДНОСИН УКРАЇНИ ТА США
В УМОВАХ ПОСТЫПОЛЯРНОГО МІЖНАРОДНОГО ПОРЯДКУ**

23.00.04 – політичні проблеми міжнародних систем
та глобального розвитку

Реферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора політичних наук

Чернівці – 2026

Дисертацією є рукопис.

Робота виконано самостійно.

Опоненти: доктор політичних наук, професор
ПЕРЕПЕЛИЦЯ Григорій Миколайович,
Навчально-науковий інститут міжнародних відносин
Київського національного університету імені Тараса
Шевченка,
професор кафедри міжнародних відносин та зовнішньої
політики;

доктор політичних наук, професор
РЖЕВСЬКА Ніна Федорівна,
Національний університет «Київський авіаційний інститут»,
завідувач кафедри міжнародних відносин та стратегічних
студій;

доктор політичних наук, професор
ШЕВЧУК Олександр Володимирович,
Чорноморський національний університет імені Петра
Могили,
завідувач кафедри міжнародних відносин та зовнішньої
політики.

Захист відбудеться «14» вересня 2026 року о 10.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 76.051.03 Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича за адресою: 58012, м. Чернівці, вул. Кафедральна, 2, ауд. 18.

Із дисертацією можна ознайомитися на офіційному сайті <https://www.chnu.edu.ua/nauka/zdobuvachu-naukovoho-stupenia/postiino-diiuchi-spetsializovani-vcheni-rady/spetsrada-d-7605103/> та в бібліотеці Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича за адресою: 58012, м. Чернівці, вул. Лесі Українки, 23.

Реферат розіслано «12» серпня 2026 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Любов МЕЛЬНИЧУК

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження. Суверенна Україна є одним із головних донорів безпеки Центрально-Східної Європи, ключовою державою для створення значимих геополітичних об'єднань на пострадянському просторі та Чорноморському регіоні. Саме існування України як незалежної держави значно обмежує геостратегічні можливості Росії та впливає на баланс сил в Європі. Це робить її предметом геополітичної уваги провідних європейських країн, США, Росії та Китаю та однією з точок зіткнення їхніх інтересів.

Для України розбудова конструктивних відносин зі США від початку стала одним із головних зовнішньополітичних пріоритетів. Українсько-американські відносини за понад три десятиріччя пройшли складний шлях від взаємин наддержави з новоствореною державою до відносин стратегічного партнерства. Така еволюція двосторонніх відносин відображає як зростання геостратегічного значення України для американської зовнішньої політики у Європі, так і критичну важливість підтримки США для виживання української держави. Більш того, після підписання Будапештського меморандуму 1994 р. і відмови від ядерної зброї в Україні на політичному рівні Сполучені Штати тривалий час сприймалися як гарант суверенітету та територіальної цілісності.

Після здобуття незалежності Україна потрапила під сильний тиск РФ, спрямований на її збереження в орбіті свого впливу та залучення до більш широкої участі в реінтеграційних процесах на теренах колишнього СРСР. Українські лідери в пошуках зовнішньої підтримки надали головний пріоритет зміцненню відносин зі США як єдиною наддержавою, яка здатна стримувати імперські зазіхання Росії. Сполучені Штати проявили велику зацікавленість у збереженні незалежності України, вбачаючи в ній перспективного партнера, учасника спільноти демократій і протидію домінуванню Росії в СНД.

У подальшому обидві сторони керувалися інструментальною логікою та використовували взаємну співпрацю для досягнення своїх більш широких зовнішньополітичних цілей. У контексті геостратегії США зі збереження світового панування Україна виступала важливим елементом закріплення геополітичного плюралізму на пострадянському просторі, стримування Росії та стабілізатором для регіону ЦСЄ. Для України, у свою чергу, стратегічна дружба зі США стала засобом інтеграції в європейські економічні та політичні структури, а також збалансування своїх суперечливих відносин з Росією.

З початком російсько-української війни масштабна військова та

економічна допомога США, їхні дії з консолідації міжнародної підтримки України ще раз засвідчили критичну важливість Сполучених Штатів як одного з головних зовнішньополітичних партнерів країни. Насамперед США стали найбільшим донором військової допомоги Україні, надавши у 2022–2024 рр. озброєнь, військової техніки та спорядження на суму понад 66 млрд дол., а також сформували міжнародну коаліцію з понад 50 країн на підтримку України.

Зважаючи на величезну різницю у військовому та економічному потенціалі країн, відносини України та США від початку отримали асиметричний характер. Україна шукала заступництва в умовах погіршення безпекового середовища навколо своїх кордонів. Натомість Сполучені Штати прагнули розширити геополітичний вплив і мережі країн-партнерів, щоб зміцнити своє домінування у світі та міжнародний ліберальний порядок. У цьому контексті навряд чи можна говорити про наявність рівноправних відносин між країнами. Україна на початку періоду незалежності за своїми показниками була державою середнього рівня, однак протягом 1990-х рр. втратила значну частину потенціалу, що послабило її вплив на міжнародній арені. Сполучені Штати у перші два десятиріччя після розпаду СРСР мали статус беззаперечного гегемона в рамках однополярного світу. Як результат, між країнами встановилося не асиметричне партнерство, а асиметричні відносини іншого типу, які, на нашу думку, можна схарактеризувати як патрон-клієнтелізм.

Дослідженням українсько-американських відносин займається широке коло вітчизняних вчених у галузі міжнародних відносин і політичної науки. Водночас незважаючи на великий масив наукових публікацій з цієї тематики, рівень її теоретико-концептуальної розробки залишається низьким: бракує праць, які б сприяли систематизації дослідження українсько-американських відносин та його переведення на більш високий теоретичний рівень.

Український і західний науковий дискурс щодо відносин України та США традиційно перебуває під сильним впливом офіційного дискурсу з його позитивною риторикою стратегічного партнерства, спільних цілей і цінностей. Це створює ефект самоцензури, що стимулює вчених оминати питання суперечностей, проблем і кризових періодів у двосторонніх відносинах країн. Існує неоднозначність, іноді навіть суб'єктивність поглядів у визначенні сутності та характеристик українсько-американських відносин. Так, більшість вітчизняних дослідників використовують для характеристики відносин України та США поняття «стратегічне партнерство». Однак попри всю різноманітність дефініцій цього терміна, він скоріше є формулою дипломатичної мови і лише

вказує на рівень значущості двосторонніх відносин для держави в її ієрархії зовнішньополітичних пріоритетів. США мають відносини стратегічного партнерства з понад 50 країнами, водночас сам по собі цей статус відносин не розкриває особливостей, динаміки і тенденцій взаємодії цих країн зі Сполученими Штатами. Таким чином, враховуючи вищесказане, можна констатувати існування в українській політичній науці дослідницької ніші, заповнити яку покликана представлена дисертаційна робота.

Зв'язок роботи з науковими програмами, темами, грантами. Дисертаційне дослідження виконане на кафедрі міжнародного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого в рамках науково-дослідної теми кафедри «Актуальні питання міжнародного публічного права, права Європейського Союзу і міжнародного приватного права у сучасних міжнародних відносинах» (№ державної реєстрації 0126U001066).

Мета дослідження полягає в комплексному аналізі особливостей становлення, еволюції та перспектив двосторонніх відносин України та США, їхніх характеристик і тенденцій, внутрішніх закономірностей і міжнародного контексту в умовах трансформації постбіполярного міжнародного порядку.

Відповідно до поставленої мети сформульовано такі **завдання**:

- проаналізувати ступінь наукової розробки тематики еволюції українсько-американських відносин;
- розкрити сутність відносин міждержавного патрон-клієнтелізму, їхні риси та критерії, а також можливості застосування концепції патрон-клієнтелізму для аналізу двосторонніх відносин країн;
- дослідити роль проблеми ядерного роззброєння України у становленні українсько-американських відносин;
- з'ясувати обставини, умови та цілі встановлення між Україною та США відносин патрон-клієнтелізму;
- дослідити періоди криз у двосторонніх відносинах України і США та їхні причини;
- розкрити сутнісні характеристики та тенденції українсько-американських відносин;
- встановити ключові чинники, які визначають динаміку та стан українсько-американських відносин;
- визначити стратегічні ресурси, які використовує Україна як важелі впливу на позицію та політику США;

- проаналізувати стратегію США щодо російсько-української війни за часів адміністрації Дж. Байдена;
- схарактеризувати роль української діаспори у двосторонніх відносинах України та США;
- визначити перспективи динаміки українсько-американських відносин та перелік практичних рекомендацій.

Об’єкт дослідження – українсько-американські відносини. **Предметом дослідження** є процес становлення та закономірності розвитку двосторонніх відносин України та США в умовах постбіполярного міжнародного порядку.

Хронологічні межі дослідження охоплюють період 1991-2024 рр.

Гіпотезою дослідження є припущення про те, що США та Україна в рамках двосторонньої взаємодії дотримуються рольової поведінки, очікувань і логіки моделі «патрон-клієнт», що стало результатом неспівставної різниці ресурсів та геополітичного впливу держав і породжує асиметрію у відносинах.

Методологія та методи дослідження. Методологічною основою дисертаційної роботи є сукупність загальнонаукових і політологічних методів, що дозволяють проаналізувати українсько-американські відносини з позицій багатомірності та системності, в їхній динаміці та взаємозв’язках. Основними методами дослідження є системний підхід, структурно-функціональний аналіз, історичний та порівняльний методи, ситуаційний аналіз.

Застосування системного підходу в роботі полягає в розгляді двосторонніх відносин України та США як сукупності позицій, інтересів і взаємовпливів сторін, включаючи внутрішні та зовнішні чинники, сфери співпраці та протиріччя, які є структурованими та перебувають у динамічній взаємодії одна з одною та з ширшим міжнародним контекстом. Їхня саморегуляція відбувається на основі національних інтересів, міжнародних стратегій держав і міжнародно-політичної ситуації. Розгляд двосторонніх відносин держав як комплексу взаємодій дає змогу аналізувати їх крізь призму геополітичної ваги та впливу партнерів (асиметричні – симетричні), розподілу влади у рамках діади (рівноправні – нерівноправні), динаміки (висхідні – низхідні), їхнього характеру (суперечливі, партнерські, дружні).

Продуктивним доповненням до системного підходу став структурно-функціональний аналіз. У контексті нашого дослідження принцип структурності виходить з того, що характер і особливості двосторонніх відносин України та США знаходять пряме відображення в їхній внутрішній

композиції (структурі порядку денного, інституційних механізмах). Його використання в дослідженні дозволило виокремити в порядку денному відносин України та США основні сфери співпраці: політичний діалог, безпекова співпраця, енергетика, підтримка реформ, підтримка демократії в Україні, включно з боротьбою з корупцією. Також за допомогою цього методу були визначені основні організаційні механізми двосторонньої співпраці (УАМК, КСП, Рада з торгівлі та інвестицій), їхнє призначення, ефективність, внутрішня структура та вплив на міждержавні відносини в цілому.

Використання історичного та порівняльного методів у контексті динаміки українсько-американських відносин дозволяє визначити сучасний стан цих відносин, траєкторію їхнього розвитку та ступінь спадкоємності щодо різних історичних періодів, а також виявити невирішені проблеми та нові підходи. Порівняння підходів різних адміністрацій США до побудови відносин з Україною та поведінки української влади дозволяє з'ясувати спрямованість дій Вашингтона та Києва один щодо одного, спільні та відмінні риси у підходах до двосторонніх відносин, а також зміни в обсягах політичної та військової підтримки України з боку США.

Також компаративний метод через зіставлення цілей, інтересів і дій США та України на різних етапах сприяє формуванню розуміння того, в які періоди часу відносини країн відповідали моделі патрон-клієнтелізму, в які мала місце скоріше їхня імітація, а також відбувалося охолодження відносин.

Важливе значення для дослідження має використання ситуаційного аналізу. Цей метод дозволяє зрозуміти обставини, інтереси, міркування та цілі сторін, а також внутрішні дискусії американської та української влади, які лежали в основі ухвалення ключових рішень щодо двосторонньої співпраці. За допомогою цього методу проаналізовані переговори щодо ядерного роззброєння України, укладання між Б. Клінтоном і Л. Кучмою неформального пакту про американський патронат, умови ухвалення Україною рішення про відправлення до Іраку миротворчого контингенту, позиція та участь США в політичних кризах в Україні 2004 і 2013–2014 років.

Наукова новизна одержаних результатів. Дисертаційна робота є першим у вітчизняній політичній науці комплексним дослідженням еволюції українсько-американських відносин у постбіполярний період з позиції патрон-клієнтелізму.

У процесі дослідження здобуто результати, новизна яких конкретизується в таких положеннях:

уперше:

– запропоновано та обґрунтовано концепцію патрон-клієнтелізму як аналітичну рамку для вивчення двосторонніх асиметричних відносин між країнами. Міждержавний патрон-клієнтелізм є окремим видом асиметричних відносин, у рамках яких дві держави з різними можливостями та геополітичним статусом співпрацюють для вирішення спільних проблем і реалізації спільних інтересів;

– спираючись на патрон-клієнтелістську модель, системно розкрито та представлено динаміку розвитку українсько-американських відносин у 1991–2024 рр. як чергування періодів стратегічної дружби між країнами та її імітації та двома глибокими кризами у 2002–2004 рр. і 2012–2013 роках, а також як рух за висхідною траєкторією від моделі обмеженого до посиленого патронату. Спрямованість і політичний зміст двосторонніх відносин України та США в умовах постбіполярного порядку визначають три основні чинники: 1) дотримання Україною клієнтських зобов'язань щодо прозахідної орієнтації та стримування геополітичних амбіцій Росії; 2) стан російсько-американських відносин; та 3) прихильність української влади до демократії та економічних реформ;

– доведено, що головною детермінантою встановлення відносин патрон-клієнтелізму між Україною та США стало розширення НАТО на схід, що негативно вплинуло на безпекове становище української держави. Євроатлантичні прагнення сусідніх країн ЦСЄ і формування російсько-білоруського альянсу в 1995–1996 рр. створили для України потенційну загрозу перетворення на буферну державу та посилення тиску Росії. У цих умовах Київ зробив стратегічний вибір на користь зближення із Заходом, насамперед США, для зміцнення свого суверенітету. Україна погодилася виконувати сумнівну роль буфера між Європою та РФ в обмін на геополітичний патронат США у стримуванні Росії та інтеграції в західні політичні та економічні структури;

– визначено, що українські державні керівники прагнуть використовувати та шукають власні унікальні ресурси, щоб мати важелі впливу на позицію США та частково збалансувати величезну асиметрію між країнами в міжнародному впливі та ресурсах. Від початку таким унікальним ресурсом стало стратегічне геополітичне розташування України. Анексія Криму та російська гібридна агресія на Донбасі надали Україні додатковий важіль впливу у вигляді статусу жертви агресії, який США як гарант ліберального міжнародного порядку не могли ігнорувати. Повномасштабне вторгнення РФ перетворило статус жертви на головний стратегічний ресурс вітчизняної дипломатії, що дозволило суттєво впливати на політику США, незважаючи на критичну залежність України від

американської військової допомоги. Політична та технологічна динаміка російсько-української війни надали українській владі ще два унікальні ресурси, якими можна оперувати у взаємодії зі США: 1) рідкоземельні метали та стратегічні матеріали; та 2) передові військові технології (БПЛА та РЕБ).

Удосконалено:

- аналіз основних рис та характеристик українсько-американських відносин, до яких належать чітко виражений асиметричний характер, провідна роль США в управлінні двостороннім партнерством, взаємна зацікавленість у розвитку партнерських відносин, брак практичного наповнення відносин, їхня підпорядкованість американсько-російським відносинам, стагнація порядку денного, відсутність усталених форматів співпраці, значна залежність від особистих стосунків президентів і вибудовування «згори», зосередженість на особистостях, незначна роль економічної співпраці;

- розуміння ролі та можливостей української діаспори в США як актора українсько-американських відносин. Установлено, що на початку періоду незалежності вітчизняна діаспора відігравала вагомий роль у налагодженні політичних контактів між країнами, особливо на рівні міжпарламентської співпраці. Однак на сучасному етапі, незважаючи на свою інформаційну та публічну активність, можливості діаспорян впливати на політику США щодо України є незначними. Серед причин цього слід відзначити відносно малу чисельність, внутрішню розрізненість і розпорошеність проживання діаспори, обмежену фінансову базу, що не дозволяють перетворити її на ефективний інструмент просування національних інтересів України в американській політиці.

Дістали подальший розвиток:

- аналіз наукового дискурсу з тематики українсько-американських відносин, зокрема існуючих концептуальних вад, які обмежують горизонт і напрями дослідницького пошуку;

- дослідження кризових періодів 2002–2004 і 2012–2014 рр. у двосторонніх відносинах України та США, їхніх причин, міжнародного контексту та стратегій поведінки сторін;

- вивчення ролі проблеми ядерного роззброєння України для подальшого становлення та розвитку українсько-американських відносин.

Практичне значення одержаних результатів полягає у поглибленні знань щодо особливостей і концептуальних рамок політики США щодо України, а також розуміння складної динаміки асиметричних стратегічних відносин, які склалися між країнами. Сформульовані в дисертаційній роботі

основні положення, висновки та рекомендації можуть бути використані відповідними підрозділами Міністерства закордонних справ України та Офісу Президента України при розробці стратегії та ініціатив із розвитку відносин зі Сполученими Штатами Америки.

Викладені в дисертаційному дослідженні теоретичні аспекти міждержавного патрон-клієнтелізму можуть бути використані як для подальшої розробки наукових засад вивчення асиметричних двосторонніх партнерств між великими та менш впливовими державами, так і у прикладних дослідженнях.

Матеріали та результати дослідження також можуть бути використані у навчальному процесі ЗВО під час підготовки навчально-методичних комплексів, навчальних посібників і спецкурсів із зовнішньої політики України, геостратегії та геополітики, аналізу та прогнозування зовнішньої політики, основ дипломатії для забезпечення професійної підготовки фахівців за спеціальностями С2 «Міжнародні відносини» та С3 «Політологія».

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є особистим науковим доробком автора. Йому належить постановка дослідницьких завдань і розробка теоретичних аспектів визначеної проблеми. Подані в дисертації наукові результати та практичні рекомендації отримані здобувачем самостійно. Основні положення та висновки розроблені безпосередньо автором на базі вивчення широкого й водночас репрезентативного кола зарубіжних і вітчизняних джерел.

Дотримано вимог академічної доброчесності; усі запозичення мають відповідні посилання. Усі таблиці та рисунки складено здобувачем.

Апробація результатів дисертації. Основні положення дисертації апробовано на 12 міжнародних і всеукраїнських наукових заходах.

Міжнародні конференції: «ЄС у новій архітектурі європейської безпеки: виклики війни та стратегічна трансформація» (Миколаїв, 2026); «Ukraine and the United States: Experience and Prospects for Cooperation» (Київ, 2026); «Світ у пошуках нового порядку: трансформація політичної суб'єктності держав і регіонів у конфліктному середовищі» (Переяслав, 2026); «Міжнародна та національна безпека: теоретичні і прикладні аспекти» (Дніпро, 2026), «Українська дипломатія: становлення, розвиток та перспективи» (Київ, 2025); «Міжнародна та національна безпека: теоретичні і прикладні аспекти» (Дніпро, 2025); Інноваційні рішення в економіці, бізнесі, суспільних комунікаціях та міжнародних відносинах (Дніпро, 2024); «США: політика, суспільство, культура – 2024» (Київ, 2024); «Верховенство права: доктрина і практика в умовах сучасних світових викликів» (Дніпро, 2024); «Міжнародні конфлікти у

сучасному світі: від регіонального протистояння до глобального суперництва» (Львів, 2023).

Також окремі положення дисертаційного дослідження обговорювалися на всеукраїнських круглих столах «Стратегічні напрями зовнішньої політики та дипломатії країн світу» (Харків, 2024) та «Нова архітектура європейської безпеки у сучасних геостратегічних реаліях» (Дніпро, 2025).

Публікації. За темою дослідження опубліковано 3 одноосібні статті в закордонних періодичних виданнях, що індексуються в наукометричних базах даних Scopus та Web of Science, 21 публікація в наукових фахових виданнях України, 1 монографія, 12 тез доповідей та інші праці, які додатково відображають наукові результати дисертації.

Структура й обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, шести розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Її загальний обсяг становить 491 сторінку, із них основного тексту – 403 сторінки. Список використаних джерел містить 746 позицій.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **Вступі** дисертаційної роботи обґрунтовано актуальність теми, що зумовлена стратегічним значенням українсько-американських відносин як для забезпечення безпеки та зовнішньополітичної самостійності України, так і для регіональної архітектури безпеки в Центральній-Східній Європі. Підкреслено, що за останні десятиліття значення України для американських зовнішньополітичних інтересів у Європі та на пострадянському просторі суттєво зросло, і обидві сторони вбачають значні стратегічні вигоди у розвитку двосторонньої співпраці. Визначено мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження; окреслено його теоретико-методологічні засади, що поєднують положення неореалізму, системного підходу та концепції патрон-клієнтелізму. Також обґрунтовано вибір міждисциплінарного підходу, що дав змогу комплексно проаналізувати особливості та закономірності розвитку двосторонніх відносин України та США. Подано наукову новизну, теоретичне та практичне значення, а також інформацію про апробацію результатів дослідження.

Розділ 1 «Теоретико-методологічні засади дослідження українсько-американських відносин» має концептуально-методологічний характер. У ньому здійснено аналіз джерельної бази, визначено методологічні основи дослідження та запропоновано концепцію патрон-клієнтелізму як перспективну аналітичну рамку для дослідження українсько-американських відносин.

У підрозділі 1.1 «Аналіз джерельної бази дослідження» розглянуто специфіку наукового дискурсу з тематики українсько-американських відносин. Констатується амбівалентна ситуація: велика популярність зазначеної тематики серед вітчизняних дослідників при слабкому рівні її концептуального осмислення. Окрему увагу приділено співвідношенню та взаємовпливу наукового та владного дискурсу в цій тематиці. Визначено та проаналізовано ряд недоліків і «білих плям» у науковій літературі, присвяченій українсько-американським відносинам, серед яких можна відзначити описовість, фрагментарність, одностороннє фокусування на політиці США щодо України, розгляд як безпосередньої похідної російсько-американських відносин, обминання проблемних періодів у двосторонніх відносинах країн.

Джерельну базу дослідження формування та розвитку двосторонніх відносин України та США складають офіційні документи, інтерв'ю, виступи та коментарі діючих і колишніх американських і українських дипломатів, аналітичні матеріали, а також значний корпус вітчизняних і західних наукових праць з цієї тематики, в яких відображені динаміка та різні аспекти даного процесу.

У підрозділі 1.2 «Методологічні засади вивчення українсько-американських відносин» визначено методологічне забезпечення дисертаційного дослідження. Методологія дослідження ґрунтується на принципах об'єктивності, системності, історизму та контекстуальності. Обґрунтовано доцільність застосування в роботі міждисциплінарного підходу, що поєднує загальнонаукові методи наукового пошуку та інструментарій політичної науки. До основних методів належать системний підхід, структурно-функціональний аналіз, історичний та порівняльний методи, контент-аналіз, ситуаційний і статистичний аналіз. Розкрито специфіку та цілі застосування цих методів у роботі.

Такий методологічний синтез сприяє об'єктивному висвітленню та вивченню складної динаміки і багатоаспектності двосторонніх відносин України та США з урахуванням глобального та регіонального контексту їхньої еволюції.

Підрозділ 1.3. «Концепція патрон-клієнтелізму як аналітична рамка дослідження двосторонніх асиметричних відносин між країнами» розглядає модель «патрон-клієнт» як перспективний варіант вивчення асиметричних відносин між державами, які займають різні місця в міжнародній ієрархії. До сфери досліджень міжнародних відносин вона була принесена наприкінці 1980-х рр. американськими політологами К. Шумейкером і Дж. Спаньє для пояснення відносин наддержав із країнами «Третього світу» в умовах Холодної війни.

Іншим важливим методологічним аспектом для розробки та застосування цієї концепції у міжнародно-політичних дослідженнях стали чотири критерії для

виділення патрон-клієнтарних відносин між державами – асиметрія, взаємність, прихильність і дотримання вимог. Окрему увагу наприкінці підрозділу присвячено авторському баченню моделі «патрон-клієнт» як специфічного формату двосторонніх асиметричних відносин держав і її адаптації до потреб дослідження двосторонніх відносин України та США.

У розділі 2 «Становлення українсько-американських відносин» розглянуто процес започаткування та розвитку відносин України та США в умовах розпаду СРСР і розбудови суверенної української державності у першій половині 1990-х рр.

У підрозділі 2.1 «Передумови та специфіка становлення українсько-американських відносин на початку 1990-х років» розкрито ставлення США до питання незалежності України в умовах наростання кризових процесів у СРСР на початку 1990-х рр. і особливості українсько-американських відносин у перші роки української незалежності. З'ясовано, що адміністрація Дж. Буша-старшого в цей період зробила ставку на підтримку Москви в боротьбі з радянськими республіками навколо нової союзної угоди. Американська стратегія виходила з міркувань, що для США було зручним збереження радянської держави як передбачуваного опонента та з точки зору підтримки стратегічної стабільності. Відповідно самостійницький курс українських керівників сприймався у Вашингтоні як небезпечний з огляду на дестабілізацію ситуації в СРСР і проблему контролю над ядерною зброєю.

Простежено, що через вагання Сполученим Штатам знадобилося три тижні після референдуму 1 грудня 1991 року, щоб визнати незалежність України. Показано, що такий суперечливий початок двосторонніх відносин України та США на міждержавному рівні негативно вплинув на їхню подальшу динаміку: у наступні роки Вашингтон за інерцією дотримувався москвоцентричної політики на пострадянському просторі та здійснював жорсткий тиск на українське керівництво з метою відмови від успадкованої ядерної зброї, що залишало вкрай можливостей для розбудови повноцінних двосторонніх відносин країн.

У підрозділі 2.2 «Ядерне роззброєння як каталізатор українсько-американських відносин» здійснено аналіз проблеми ядерного роззброєння України в контексті розбудови українсько-американських відносин. Продемонстровано, що ця проблема виступала каменем спотикання у відносинах України та США у 1991–1994 рр. і водночас стала джерелом уваги Вашингтона до України. Українська влада, знаходячись під тиском США і РФ, обрала стратегію торгу у ядерному питанні, пов'язуючи його успішне вирішення з отриманням справедливих «відступних» і затягуючи переговори. При цьому Л. Кравчук більше акцентував увагу на економічній компенсації, а Л. Кучма на завершальному етапі зробив ставку

на отриманні політичних гарантій безпеки. У підсумку, Україна змогла виторгувати для себе непогані економічні та політичні умови в обмін на відмову від ядерної зброї, якою не управляла. І хоча політичні запевнення у безпеці, зафіксовані у Будапештському меморандумі від 5 грудня 1994 року, не мали юридично зобов'язуючого характеру, з дипломатичної точки зору їхнє отримання від ядерних держав стало максимумом з можливих варіантів у тій ситуації. Паралельно вирішення ядерного питання створило сприятливий ґрунт для переходу українсько-американських відносин на більш високий рівень.

Підрозділ 2.3 «Питання закриття Чорнобильської АЕС у контексті українсько-американських відносин» стосується ситуації щодо роботи проблемної Чорнобильської АЕС. Показано, що Сполучені Штати проводили послідовний курс на підштовхування України до закриття ЧАЕС. Натомість українські керівники не дуже були зацікавлені в закритті прибуткової атомної станції. Як результат, Київ обрав стратегію торгу, у рамках якої розраховував обміняти закриття ЧАЕС на фінансування робіт з виведення станції з експлуатації, програми з пом'якшення соціальних наслідків для м. Славутич та компенсацію за втрачені потужності.

Лише після того, як на початку 2000 р. різко посилювався політичний тиск з боку США у цьому питанні, український уряд був змушений ухвалити рішення про закриття ЧАЕС у грудні 2000 р. Таким чином, рішення щодо закриття ЧАЕС стало політичною поступкою України Сполученим Штатам, зробленою під їхнім тиском, і не було підкріплено належною економічною компенсацією.

У розділі 3 «Патронат у відносинах України та США за часів президентства Л. Кучми» проаналізовано динаміку українсько-американських відносин у 1995-2004 рр. скрізь призму концепції патрон-клієнтелізму.

У підрозділі 3.1 «Проголошення та становлення українсько-американського стратегічного партнерства» розкрито обставини та умови розширення двосторонньої співпраці України та США у другій половині 1990-х рр. Показано, що в цей період Україна зіштовхнулася з новою безпековою дилемою, пов'язаною з кардинальними змінами в архітектурі регіональної безпеки в ЦСЄ. Прагнення країн регіону вступити до НАТО, з одного боку, та формування російсько-білоруського союзу, з іншого, створили для України перспективу бути затисненою між двома військово-політичними блоками. Київ опинився перед стратегічним вибором: або далі разом із РФ і Білоруссю виступати проти розширення НАТО і залишитися без підтримки Заходу, або шукати шляхи більш тісного партнерства з НАТО та США. У підсумку українське керівництво зробило вибір на користь другого варіанту.

Під час візиту до України американського лідера Б. Клінтона у травні 1995 р.

президенти двох країн уклали неформальну угоду про патрон-клієнтарні відносини. У подальшому ця домовленість була підкріплена зміною позиції Києва щодо євроатлантичних прагнень сусідніх країн, участю України у миротворчій операції в Боснії та Герцеговині, розширенням українсько-американської військової співпраці.

На дипломатичному рівні новий статус двосторонніх відносин був закріплений через проголошення у вересні 1996 р. стратегічного партнерства між Україною та США. У процесі встановлення патрон-клієнтарних відносин із Україною в середині 1990-х рр. адміністрація Б. Клінтона дотримувалася обережного підходу, надавши перевагу моделі обмеженого патронату. Остання передбачала обмежену військово-технічну співпрацю, відсутність політичних і безпекових зобов'язань перед Києвом, помірну дипломатичну підтримку та економічну допомогу, мінімальне залучення до внутрішньополітичних процесів в Україні. Вибір Вашингтона зумовлювався як бажанням уникнути зобов'язань і активного залучення до справ у регіоні, який не вважався стратегічно важливим, так і прагненням не дратувати РФ.

Встановлення патрон-клієнтарних відносин між країнами супроводжувалося збільшення американської економічної допомоги та активізацією двосторонньої військово-політичної співпраці, яка, втім, за обсягами залишалася невеликою та обмежувалася двома напрямками – військові навчання та миротворчі операції.

У підрозділі 3.2 *«Особливості українсько-американських відносин на початку 2000-х рр.»* проаналізовано динаміку взаємодії України та США за першої адміністрації Дж. Буша-молодшого. З'ясовано, що двосторонні відносини країн у цей період розвивалися переважно за низхідною траєкторією. Їх ускладнювали постійні скандали та невирішені проблеми, такі як «кольчужний» і «касетний» скандали, зовнішньополітична непослідовність Л. Кучми, корупція, гальмування реформ і проблеми з демократією в Україні.

Надскладним випробуванням для двосторонніх відносин у цей період став міжнародний скандал восени 2002 р. щодо можливого продажу Україною в обхід санкцій Ради Безпеки ООН РЛС «Кольчуга» Іраку. Ця ситуація була сприйнята у Вашингтоні як відверто ворожі дії. Як наслідок, українські керівники, насамперед президент Л. Кучма, потрапили в міжнародну ізоляцію. У подальшому Вашингтон використовував цю ситуацію, змушуючи Україну приєднатися до антиіракської коаліції. В уряді США сприймали Л. Кучму як нелояльного автократа, з яким змушені були мати справу. У цій ситуації обидві сторони вдалися до механічного відтворення патронату (імітації стратегічної дружби): Вашингтон прагнув не допустити повернення України до орбіти впливу РФ, а Київ потребував поліпшення відносин зі США, щоб вийти з міжнародної ізоляції. Участь України спочатку в

антитерористичній коаліції проти «Талібану», а пізніше в антиіракській коаліції стали цінними послугами, покликаними відновити прихильність Вашингтона.

Президент Л. Кучма зробив ряд критичних помилок у міжнародній політиці, які серйозно зіпсували відносини з адміністрацією Дж. Буша-молодшого. Ними стали коливання у виборі зовнішньополітичного курсу, поставки озброєнь і чутливих технологій репресивним політичним режимам. Зрештою, явний дрейф Києва у бік Росії в 2002–2004 рр. у Вашингтоні був сприйнятий як відхід України від клієнтських зобов'язань щодо прозахідної орієнтації.

У підрозділі 3.3 «Президентські вибори 2004 р. в Україні та позиція США» висвітлено стратегію Вашингтона щодо впливу на перебіг президентської кампанії та «Помаранчевої революції» в Україні. Відзначаємо, що політична напруженість у двосторонніх відносинах і проблеми з демократією в Україні визначили ставку США на президентських виборах 2004 р. на підтримку прозахідної опозиції на чолі з колишнім прем'єр-міністром В. Ющенком. З'ясовано, що для досягнення своїх цілей адміністрація Дж. Буша-молодшого застосувала два основні інструменти – дипломатичний тиск на владу і вплив через громадські організації на організацію виборчої кампанії. Останній передбачав створення за допомогою програм з підтримки демократії (навчання спостерігачів, підтримка громадських організацій і ЗМІ) дієвого механізму моніторингу виборчої кампанії та фіксації порушень.

Після оголошення ЦВК України 24 листопада 2004 р. переможцем виборів тодішнього прем'єр-міністра В. Януковича США першою серед західних країн заявили про невизнання результатів виборів через численні порушення. В умовах розгортання масових протестів в Україні американська дипломатія зосередилася на запобіганні ескалації, закликаючи до мирного вирішення політичної кризи.

У розділі 4 «Патронат США щодо України за часів президентства В. Ющенка та В. Януковича» розглянуто еволюцію українсько-американських відносин у 2005-2013 рр. в умовах динамічних політичних трансформацій в Україні та зміні зовнішньополітичних пріоритетів США.

У підрозділі 4.1 «Відновлення стратегічної дружби між Україною та США за президентства В. Ющенка» визначено, що прихід до влади в Україні прозахідних сил внаслідок «Помаранчевої революції» ознаменували новий етап в українсько-американських відносинах. Показано, що результатом політичного зближення країн стало розширення двосторонньої співпраці, надання Україні статусу країни з ринковою економікою, скасування дії поправки Джексона–Веніка, збільшення економічної допомоги, підписання Хартії про стратегічне партнерство 2008 р. Фактично у 2005-2008 рр. двосторонні відносини США та України повноцінно

повернулися до моделі обмеженого патронату зразка 1995-1998 рр.

Адміністрація Дж. Буша-молодшого, активно підтримуючи програму реформ нового українського президента, прагнула перетворити Україну на історію успіху та приклад для інших пострадянських країн. На практиці це призвело до щільної опіки процесу розробки та реалізації реформ і посилення залучення Вашингтона до внутрішньополітичних процесів в Україні. Однак, незважаючи на американську підтримку, перетворення України на успішну та стабільну ринкову демократію не відбулося, що викликало розчарування в США.

У підрозділі 4.2 *«Прагматизм versus демократія: українсько-американські відносини за президентства В. Януковича»* з'ясовано, що у 2010–2013 рр. українсько-американські відносини пережили один із найбільш складних періодів за понад тридцятилітню історію. На початковому етапі обидві сторони прагнули до вибудовування відносин на практичній основі з акцентом на енергетичні та економічні питання, деполітизації порядку денного.

Водночас підхід адміністрації Б. Обама до відносин з Україною у цей період підпорядковувався її політиці перезавантаження відносин із РФ, яка передбачала зменшення інтенсивності політичного діалогу з Києвом, зняття з порядку денного питання вступу України до НАТО. Показано, що Вашингтон демонстрував на українському напрямку інертність і пасивність, делегувавши такі питання, як регіональна безпека та європейська інтеграція України, європейцям.

Разом із тим, з середини 2011 р. українсько-американські відносини почали розвиватися по низхідній, що було пов'язано із відходом команди В. Януковича від демократії. Поворотним моментом у цьому контексті стало засудження до семи років ув'язнення лідера опозиційної партії «Батьківщина» Ю. Тимошенко у жовтні 2011 р. З цього моменту відносини України та США поступово погіршувалися: були скорочені двосторонні контакти на високому рівні, зменшувалися обсяги американської допомоги, припинена програма співпраці України з МВФ. Таким чином, у 2010-2012 рр. Вашингтон і Київ, не маючи прихильності один щодо одного, вдалися до імітації патрон-кліентарних відносин, а у 2012–2013 рр. модель патрон-клієнтелізму у відносинах Україна–США була поставлена на паузу.

Підрозділ 4.3 *«Революція Гідності та позиція США»* аналізує поведінку адміністрації Б. Обама в умовах розгортання революційних подій в Україні взимку 2013-2014 рр. Відзначаємо, що початок Євромайдану застав американську дипломатію зненацька, що зумовило стратегічну невизначеність Вашингтона на початку етапі. У листопаді-грудні 2013 р. США воліли не заглиблюватися в урегулювання політичної кризи в Україні, тримаючи рівновіддалену позицію від

сторін конфлікту. Лише з середини січня 2014 р. у міру загострення протистояння між протестувальниками та владою адміністрація Б. Обама почала запроваджувати персональні санкції проти функціонерів режиму В. Януковича.

З'ясовано, що зростаючий дипломатичний тиск США був спрямований на розкол правлячої верхівки, деескалацію ситуації та схиляння В. Януковича до створення уряду національного примирення. Оптимальним варіантом вирішення кризи, на думку Вашингтона, було проведення нової конституційної реформи, яка б сприяла перерозподілу владних повноважень на користь парламенту та уряду і створила збалансовану конфігурацію влади.

У розділі 5 «Відновлення патронату в українсько-американських відносинах у постмайданний період» здійснено системний аналіз двосторонніх відносин України та США в 2014-2021 рр. в умовах гібридної агресії Росії та демократичних трансформацій в Україні.

У підрозділі 5.1 *«Стратегічна дружба в українсько-американських відносинах за каденції адміністрації Б. Обама (2014–2016)»* показано, що після «Революції Гідності» українсько-американські відносини знову повернулися до моделі патрон-клієнтелізму: Київ шукав американського заступництва та допомоги у протидії російській агресії, а Сполучені Штати сприяли зміцненню обороноспроможності України, її економіки та демократичного ладу, зміцнюючи тим самим свій статус патрона та гаранта ліберального міжнародного порядку.

Враховуючи рівень викликів і проблем, з якими зіштовхнулася Україна після 2014 р. адміністрація Б. Обама у відносинах із Києвом змінила модель патронату з обмеженого, який існував у двосторонніх відносинах із середини 1990-х рр., на повноцінний, який передбачав вищий рівень підтримки. Ця модель дозволяла США поглибити співпрацю з Україною без надання їй безпекових зобов'язань.

Українсько-американська безпекова співпраця в цей період суттєво зросла як за кількістю напрямків, так і за масштабами, а, головне, стала диверсифікованою. Вона стала охоплювати чотири основні напрямки: військові навчання, тренувальні місії для українських військовослужбовців, надання військової допомоги (нелетальних озброєнь і деяких видів стрілецької зброї) та дорадчу допомогу в реформуванні сектору безпеки України. Почалась також налагоджуватися двостороння співпраця розвідувальних служб.

США першими серед західних країн почала надавати Києву військову та економічну допомогу, виділивши у 2014–2016 рр. на ці потреби 1,4 млрд дол., зокрема 630 млн дол. військової допомоги. Визначено, що відносини України і США в цей період відзначалися високою інтенсивністю політичних контактів на

вищому рівні, посиленням американського впливу на політичні процеси в Україні та підтримкою проведення реформ у широкому спектрі сфер.

У підрозділі 5.2 «Українсько-американські відносини під час каденції першої адміністрації Д. Трампа» розглянуто суперечливу динаміку двосторонніх відносин країн у 2017-2020 рр. Показано, що протягом цього періоду політика США щодо України відзначалася неузгодженістю, хаотичністю та звуженням порядку денного двостороннього діалогу. Від початку президент Д. Трамп неприязно ставився до України. Серед причин цього – підтримка українськими лідерами на виборах кандидата від демократів Х. Клінтон, скандал навколо керівника виборчої кампанії Трампа П. Манафорта, а також його наміри нормалізувати відносини з РФ.

Водночас публічні підозри та розслідування змови між оточенням Д. Трампа та Кремлем не залишили новому президенту США місця для маневру, а будь-які поступки Москві чи тиск на Київ були політично вибухонебезпечними. За цих обставин Д. Трамп зайняв, принаймні публічно, помірковану позицію, щодо підтримки України в її протистоянні російській агресії.

Адміністрація Д. Трампа розширила обсяг підтримки України в прагненні продемонструвати рішучість. Практичні кроки включали посилення санкційного тиску на Росію, призначення К. Волкера спеціальним представником Державного департаменту з питань України, збільшення економічної та військової допомоги Україні та надання летальної зброї, такої як ПТРК Javelin. Ці кроки, не змінюючи ситуації на Донбасі, дозволили Д. Трампу продемонструвати рішучу позицію на тлі обережної політики Б. Обами. У 2017–2020 рр. американська допомога Україні значно зросла, досягнувши 2,6 млрд дол., а у випадку військової допомоги вона подвоїлася. При цьому на фоні зменшення інтенсивності політичного діалогу Києва та Вашингтона співпраця у сфері безпеки між країнами стабільно зростала, а також доповнилася напрямком кібербезпеки. Зроблено висновок, що перша адміністрація Д. Трампа відтворювала модель патронату щодо України як найбільш безпечний для себе курс з огляду на внутрішньополітичну кон'юнктуру.

Підрозділ 5.3 «Взаємна недовіра та неприхильність у відносинах України та США напередодні повномасштабної російсько-української війни» стосується аналізу перебігу двосторонніх відносин країн протягом 2021 р. Відзначаємо, що українсько-американські відносини у 2021 р. залишалися позитивними на рівні публічної риторики. Також зовнішньо позитивно виглядала динаміка двосторонніх політичних контактів. Однак за лаштунками відбувалося наростання протиріч між партнерами, а відносини залишалися прохолодними.

Показано, що нова адміністрація Дж. Байдена мала скептичне ставлення до

команди президента В. Зеленського та його налаштованості на проведення реформ. На цьому фоні Вашингтон застосовував наступальну тактику «батога та пряника» до Києва. Лише агресивні дії Росії навесні 2021 р. розблокували політичний діалог між Вашингтоном і Києвом. В умовах тиску з боку США українська влада вдалася до стратегії імітації реформаторської активності, що лише посилювало кулуарне напруження між країнами. З'ясовано, що серед питань порядку денного відносин на стабільному рівні зберігалася лише співпраця у сфері безпеки (військові навчання, військова допомога та дорадча підтримка реформування сектору безпеки України).

Окрему увагу приділено аналізу нової Хартії стратегічного партнерства від 10 листопада 2021 р. як поточної політичної рамки двосторонніх відносин країн. Зроблено висновок, що оновлена Хартія за змістом принципово не відрізняється від Хартії 2008 р., не містить жодних військових або політичних зобов'язань з боку США, окреслюючи Києву перелік реформ у різних сферах у якості «домашнього завдання» та американські обіцянки підтримки. Таким чином, навіть за відсутності взаємної прихильності США та Україна протягом 2017-2021 рр. механічно дотримувалися у відносинах між собою моделі повноцінного патронату.

Розділ 6 «Російсько-українська війна як випробування моделі патронату у відносинах України та США» має прикладний характер, стосується комплексного аналізу стратегії адміністрації Б. Обама щодо повномасштабної агресії РФ проти України та пов'язаних із цим проблем в українсько-американських відносинах.

У підрозділі 6.1 «Стратегія США щодо російсько-української війни (2022–2024)» проаналізовано цілі, інструменти й особливості реалізації політичного курсу адміністрації Дж. Байдена щодо повномасштабного вторгнення РФ до України, а також зовнішні та внутрішні актори, які впливали на його корекцію. Показано, що американські урядовці, перебуваючи під впливом прогнозів розвідки про неминучу капітуляцію Києва, виявилися абсолютно не готовими до того, що бліцкриг Росії провалиться. Як наслідок, на ранніх етапах війни Вашингтон виглядав стратегічно розгубленим і значною мірою зайняв вичікувальну позицію. Простежено, що у 2022–2024 рр. політика США щодо російсько-української війни пройшла п'ять етапів у своєму розвитку, а її основним інструментом впливу на перебіг подій стало регулювання потоків військової допомоги Україні. Всі дії та рішення адміністрації Дж. Байдена були підпорядковані головній стратегічній меті – максимальному військовому та економічному ослабленню Росії та її міжнародній ізоляції. Водночас США не бажали повної військової поразки Росії, побоюючись неконтрольованих наслідків можливого краху путінського режиму. У більшості випадків рішення про надання Україні все більш потужного озброєння (РСЗВ HIMARS, ракети великої

дальності АТАСМС, винищувачі F-16) були не ініціативою США, а вимушеними кроками, зробленими під тиском європейських союзників. І лише одного разу, на третьому етапі, навесні 2023 р. США спробували підняти ставки, активно підтримавши підготовку українського контрнаступу на півдні країни. У свою чергу, спроба Вашингтона заморозити конфлікт восени 2023 р. свідчила про бажання зберегти статус-кво та закріпити отримані стратегічні здобутки.

Підкреслено, що зовнішня конкуренція з боку Великої Британії мала суттєвий вплив на політику США щодо російсько-української війни. У таких питаннях, як зняття табу на постачання західної артилерії та важкого озброєння в Україну, постачання західних танків, винищувачів F-16 і ракет дальнього радіуса дії, Лондон продемонстрував сильне лідерство, змусивши Вашингтон зробити аналогічні кроки. Визначено, що стратегія адміністрації Дж. Байдена ґрунтувалася на впевненості в тому, що вона зможе контролювати динаміку війни і спрямовувати її в потрібне їй русло. Натомість сам перебіг війни, а також активна конкуренція з боку європейців довели хибність цих розрахунків. У підсумку обрана Вашингтоном політика самостримання призвела до кризи американського лідерства в цій війні.

За основними показниками (обсяги та номенклатура військової допомоги, політичні обмеження на передачу та застосування сучасних озброєнь, економічна та дипломатична підтримка, рівень асиметрії влади між сторонами) двостороння співпраця США та України в 2022-2024 рр. досягла рівня посиленого патронату, що підкріпилося згодою Вашингтона взяти на себе певні безпекові зобов'язання, пов'язані з довгостроковою підтримкою України.

У підрозділі 6.2 *«Вузли суперечностей між Україною та США в умовах російсько-української війни»* розкрито природу та сутність основних розбіжностей між Києвом і Вашингтоном щодо ведення та результатів війни. Показано, що нерішуча стратегія адміністрації Дж. Байдена, яку можна описати як «не дати Україні програти війну, але й не дати їй виграти війну», призвела до суперечностей у її реалізації та напруженості у відносинах з адміністрацією В. Зеленського.

Доведено, що природа цих розбіжностей мала структурний характер, пов'язаний з різним становищем країн у сучасній системі міжнародних відносин. Основні протиріччя між Україною та США зосередилися навколо п'яти питань: розуміння української перемоги, можливість переговорів з В. Путіним, повоєнні кордони, перспективи членства України в НАТО, гарантії безпеки. Вирішення цих питань визначатиме нову архітектуру безпеки для України. Простежено, що американське бачення перемоги України у війні з РФ залишається незмінним: у результаті війни Україна має стати суверенною, незалежною, демократичною,

інтегрованою із Заходом країною, з розвиненою економікою та сильною армією. На цьому тлі питання повоєнних кордонів України для США є другорядним: їхнє визначення буде залежати від динаміки бойових дій. Вашингтон вважає, що українсько-російська війна завершиться шляхом переговорного врегулювання, яке призведе до компромісної угоди, що забезпечить довгостроковий мир у регіоні. Цей шлях передбачав би пряму розмову між президентами В. Зеленським і В. Путіним – можливість, до якої Київ ставиться прохолодно, зважаючи на жорстокі ракетні обстріли українських міст і численні воєнні злочини, скоєні росіянами в Україні.

У питанні членства України в НАТО Сполучені Штати займають подвійну позицію. З одного боку, США визнають, що безпека України є невід’ємною частиною безпеки євроатлантичного регіону, але з іншого, – не бачать Україну в НАТО в осяжному майбутньому. Різноманітні риторичні конструкції на кшталт «поглиблення відносин», «посилення взаємосумісності», «міст до членства» лише маскують відсутність реальної перспективи членства України в Альянсі.

У підрозділі 6.3 *«Українська діаспора в США як актор українсько-американських відносин»* проаналізовано роль, інструменти впливу, представницькі організації та ресурсну базу вітчизняної діаспори в США в контексті впливу на політику Вашингтона на українському напрямку. Визначено і проаналізовано п’ять видів ресурсів української діаспори – структурний, організаційний, електоральний, фінансовий і репутаційний, а також наявні проблеми, пов’язані з їх використанням. З’ясовано, що основними завданнями українських діаспорних структур у США є лобіювання в органах влади, насамперед у Конгресі, надання Україні військової та економічної допомоги, нейтралізація впливу російської пропаганди, підтримка в Конгресі діяльності кокусів проукраїнськи налаштованих конгресменів. Окреме місце у їхній діяльності займає поширення інформації та вшанування Голодомору 1932–1933 рр. в Україні як злочину радянського режиму.

Відзначаємо, що попри значну активність українських діаспорних структур у США в публічній та інформаційній сферах, ефективність їхньої лобістської діяльності залишається невисокою. Зокрема організаційний ресурс діаспори є розпорошеним серед кількох конкуруючих структур, серед яких найвпливовішою залишається УККА, а представництво етнічних українців в урядових органах і Конгресі є мінімальним. Через малу чисельність і розпорошеність проживання українська діаспора також не має великого електорального впливу, а її фінансові можливості обмежені. У цьому контексті єдиною перевагою української діаспори є структурний ресурс у вигляді відсутності в публічній сфері конкуруючої етнічної групи із протилежною позицією.

У *Висновках* наведено основні результати дослідження та сформульовані практичні рекомендації щодо розвитку українсько-американських відносин.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження еволюції, особливостей, логіки і тенденцій розвитку двосторонніх відносин України та США в умовах постбіполярного порядку із застосуванням концепції патрон-клієнтелізму дозволяє сформулювати такі висновки.

Виявлено, що рівень її наукової розробки на сучасному етапі є доволі суперечливим. З одного боку, у вітчизняній і західній політичній науці накопичений великий масив наукових і експертних публікацій, присвячених різним аспектам відносин України та США. З іншого боку, критично бракує комплексних праць і концептуальних розробок, які б дозволили сформулювати цілісне уявлення щодо еволюції двосторонніх відносин України та США та поглянути на цей процес під новим дослідницьким кутом. Іншим проблемним місцем наукового дискурсу з цієї тематики є надмірне фокусування на окремих аспектах і міжнародному контексті, що не сприяє повноцінному розкриттю внутрішньої логіки та сутнісних характеристик двосторонніх відносин країн.

Істотною вадою у вивченні розвитку українсько-американських відносин є домінування в дослідженнях позитивного наративу, що є результатом впливу офіційної риторики. Відповідно до нього, динаміка розвитку, події та тенденції двосторонніх відносин країн висвітлюються та аналізуються в дусі стратегічного партнерства, спільних цілей і цінностей. Такий дослідницький фокус залишає поза увагою проблемні періоди, негативні аспекти та протиріччя в цих відносинах. Відносини України та США ніколи не були настільки позитивними, як про це позиціонується в офіційному та науковому дискурсі в Україні.

Також недоліками наукового дискурсу з цієї теми є описовість, одностороння концентрація на політиці США щодо України, фрагментарність, лінійна прив'язка до стану російсько-американських відносин. Існуючі недоліки разом зі слабкою концептуальною розробленістю теми створюють запит на комплексне вивчення двосторонніх відносин України та США в їхній складній динаміці, багатомірності та взаємозв'язках із використанням сучасних концептуальних підходів.

Обґрунтовано міждержавний патрон-клієнтелізм як окремий вид асиметричних відносин, у рамках яких дві держави з різними можливостями та статусом співпрацюють для вирішення спільних проблем і реалізації спільних інтересів. У їхній основі лежить взаємовигідний обмін нерівних, але взаємно

цінних ресурсів між партнерами. Для цих відносин між державами характерні взаємність, асиметричність влади, прихильність, рольова пов'язаність, розмитість зобов'язань, договірний характер, елементи залежності та слідування.

З точки зору зовнішньополітичного стратегування клієнтелістські відносини між державами є інструментальною стратегією, яка відповідає геостратегічним і військовим інтересам обох країн-учасників, але в якій прихильність і взаємність відіграють ключову роль у їхньому зв'язуванні. Взаємна залежність між сторонами полягає в тому, що більш слабка держава відчуває потребу у заступництві з боку могутньої держави, а для останньої надання підтримки державам-клієнтам має суттєве значення для посилення її геополітичного впливу.

У дослідженнях міжнародних відносин концепція патрон-клієнтелізму з'явилася у середині 1980-х рр., отримавши у подальшому поширення в галузі аналізу зовнішньої політики. Вона вдало перенесла з антропологічних студій на міждержавні взаємодії логіку міжособистісних відносин акторів різного статусу та влади. У цьому контексті найбільш цінними її елементами стали положення про вигідність нерівного партнерства обом учасникам і їхню рольову диференціацію, що зробили концепцію корисним інструментом аналізу співпраці держав у рамках асиметричних відносин, особливо у прикладних дослідженнях.

На сучасному етапі в умовах повернення у міжнародні відносини конкуренції великих держав концепція патрон-клієнтелізму найбільше підходить для аналізу двосторонніх відносин США, Китаю, Росії, Великої Британії, Франції та деяких регіональних держав з менш впливовими країнами-прихильниками.

Доведено, що успішне вирішення в першій половині 1990-х рр. проблеми ядерного роззброєння України відіграло вирішальну роль у переході двосторонніх відносин України та США на більш високий рівень: створило сприятливу атмосферу для взаємної прихильності та надало змогу перейти до всебічного розвитку співпраці.

На початку 1990-х рр. українсько-американські відносини перебували у стагнації, розвивалися складно та суперечливо. Адміністрація Дж. Буша-старшого після розпаду СРСР за інерцією продовжувала дотримуватися москвоцентричної політики в регіоні та не виявляла прихильності до вибудовування повноцінних двосторонніх відносин із Україною. Більш того, наявність на території країни ядерної зброї разом із непередбачуваним керівництвом створювали Україні образ загрози для національної безпеки США. Водночас ядерне питання стало джерелом постійної уваги Вашингтона до України.

Зіткнувшись на переговорах щодо ядерної зброї із жорстким тиском США і

Росії, президент Л. Кравчук обрав стратегію торгу, чітко пов'язавши відмову України від ядерного статусу з отриманням економічної компенсації та гарантій безпеки. У підсумку ця ставка виявилася вдалою. Затягуючи виконання взятих зобов'язань, він змусив адміністрацію Б. Клінтона втрутитися в українсько-російські суперечки навколо ядерного роззброєння. Нова тристороння структура переговорів збалансувала жорсткий тиск і претензії Росії геополітичним впливом США та дозволила Україні отримати значні політичні та економічні поступки.

Зафіксовані у Будапештському меморандумі 1994 р. запевнення у безпеці з боку ядерних держав носили політичний характер, однак їхнє отримання Україною в обмін на відмову від ядерної зброї, якою вона не управляла, з дипломатичної точки зору стало найкращим з можливих варіантів у тих умовах.

Встановлено, що вирішальну роль в цьому відіграло розширення НАТО на схід. Воно перекреслило українські плани створити оборонний союз країн ЦСЄ та бачення ОБСЄ як основи нової архітектури європейської безпеки, а також сприяло активізації формування російсько-білоруського військово-політичного та економічного союзу. За цих умов Україна з її позаблоковою орієнтацією потрапляла до сірої зони безпеки та перетворювалася на буферну державу між Заходом і Росією. При цьому головна загроза полягала в небезпеці посилення російського тиску на Україну з метою її повернення до сфери впливу Москви. Відсутність в Україні інституційних гарантій безпеки могла стимулювати російських керівників до агресивних дій.

Адміністрація Б. Клінтона усвідомлювала безпекову вразливість України, яка виникла у процесі розширення НАТО, та шукала способи зміцнити її геополітичне становище. У цій ситуації стратегічні інтереси обох країн у регіоні збіглися. По-перше, обидві сторони були зацікавлені в тому, щоб Україна не пішла слідом за Білоруссю до союзу із РФ. По-друге, і в Києві, і у Вашингтоні вважали, що інтеграція України до Європи сприятиме регіональній стабільності та безпеці. По-третє, успішне завершення переговорів щодо ядерного роззброєння створило взаємну прихильність між Україною та США. Поворотним моментом став державний візит президента США Б. Клінтона до Києва 9-11 травня 1995 року.

Його результатом стало укладання на рівні лідерів двох країн неформального пакту про патрон-клієнтарні відносини. Україна погодилася на роль буфера між НАТО та Росією, дотримання прозахідного курсу та проведення демократичних і економічних реформ з метою перетворення на стабільну європейську демократію. В обмін на це Україна отримувала від США геополітичне заступництво, розширення двостороннього партнерства, зокрема й у сфері безпеки, збільшення

економічної допомоги на проведення реформ. Патронат Сполучених Штатів щодо України мав стримати геополітичні амбіції Росії щодо неї та в регіоні в цілому.

Доведено, що найбільш кризові періоди у двосторонніх відносинах припали на 2002–2004 рр. і 2011–2014 рр. за часів президентства Л. Кучми та В. Януковича. У першому випадку адміністрація Л. Кучми допустила ряд грубих помилок у зовнішній політиці, насамперед щодо США. Головною з них став скандал з начебто продажем радарних систем «Кольчуга» режиму С. Хусейна в Іраку в обхід санкцій Ради Безпеки ООН. Висунуті урядом США звинувачення українській владі восени 2002 р. («Кольчужний скандал») майже повністю зруйнували крихкі відносини Києва з адміністрацією Дж. Буша-молодшого та призвели до міжнародної ізоляції президента Л. Кучми. Іншими помилками були поставки репресивним політичним режимам важкого озброєння та різкі коливання зовнішньополітичного курсу, які сприймалися у Вашингтоні як свідомі спроби маніпулювати його позицією.

Відчутний крен українського керівництва у бік Росії, активізація українсько-російської економічної співпраці у 2002–2004 рр. були розцінені адміністрацією Дж. Буша-молодшого як відхід Києва від клієнтських зобов'язань щодо прозахідної орієнтації та спроба перейти під російський патронат. Окрім того, в цей період у внутрішньополітичному розвитку Україна демонструвала демократичний регрес.

Другий кризовий період в українсько-американських відносинах охоплює більшу частину правління президента В. Януковича. Однак на відміну від першого випадку, кризовий стан двосторонніх відносин країн у 2011 – на початку 2014 рр. був результатом не лише дій і курсу української влади, а й серйозних стратегічних помилок Вашингтона у політиці щодо України та пострадянського простору.

З середини 2011 р. відносини України та США поступово погіршувалися, що було результатом згортання демократичних процесів в Україні та переслідування режимом В. Януковича політичних опонентів. Поворотним моментом у цьому контексті стало засудження у жовтні 2011 р. до ув'язнення колишнього прем'єр-міністра та лідера найбільшої опозиційної партії «Батьківщина» Ю. Тимошенко.

У свою чергу, адміністрація Б. Обама допустила декілька критичних помилок у політиці щодо України. По-перше, відносини з Україною в 2009–2013 рр. були підпорядковані політиці «перезавантаження» відносин США і РФ. Її суть полягала в тому, що заради конструктивної співпраці з Росією щодо важливих міжнародних питань Вашингтон погодився зменшити політичну співпрацю з пострадянськими країнами. На практиці такий курс призвів до призупинення патрональної

підтримки України, яка в 2012–2013 рр. де-факто перестала цікавити Вашингтон. США не протидіяли зростаючому тиску РФ на Україну з метою зірвати підписання Угоди про асоціацію з ЄС, вважаючи це проблемою європейців.

Іншою помилкою адміністрації Б. Обама стала пасивність у реагуванні на демократичний регрес в Україні. Попри погіршення ситуації з демократією у країні США обмежилися численними заявами про занепокоєння, а також скороченням обсягів американської допомоги, утримуючись від силових дій.

Слід відзначити, що в обох випадках після кризового періоду у двосторонніх відносинах України та США відбувався якісний прорив, перехід на більш високий рівень і відновлення американського патронату.

Розкрито сутнісні характеристики українсько-американських відносин, які на сучасному етапі являють собою складну систему асиметричних взаємовпливів і багатоаспектної співпраці держав. Враховуючи діаметрально протилежні позиції країн в ієрархії міжнародної системи, відносини між Україною та США від початку мають чітко виражений асиметричний характер. США відіграють провідну роль у визначенні пріоритетів, порядку денного та інституційних форматів двостороннього співробітництва. З іншого боку, для взаємодії двох країн характерним є взаємна зацікавленість у розвитку партнерських відносин. Розташовуючись у Європі, на кордоні з Росією Україна має велику геостратегічну цінність для США та їхньої стратегії збереження американського глобального лідерства. Натомість українські еліти розглядають зміцнення відносин зі США як один із найбільш дієвих інструментів забезпечення суверенітету та територіальної цілісності країни.

Також українсько-американським відносинам притаманна підпорядкованість американсько-російським відносинам. Після розпаду СРСР всі адміністрації США формували свою політику щодо України у нерозривній прив'язці до політики щодо Росії та пострадянського простору. Високий рівень політичної нестабільності в Україні та її другорядне значення для американської зовнішньої політики зумовили відсутність сталих інституційних форматів співпраці та слабкий рівень інституціоналізації двосторонніх відносин.

Важливими рисами українсько-американських відносин є значна залежність від особистих стосунків президентів і вибудовування «згори». Історично контакти та домовленості лідерів країн мають вирішальну роль у визначенні пріоритетів та порядку денного двосторонньої співпраці. Спорідненою рисою є зосередженість США на особистостях, що проявляється у змішуванні американської підтримки України як незалежної держави та підтримки окремих політичних лідерів.

Можна також відзначити тенденцію стагнації порядку денного українсько-американських відносин. Він включає такі опорні сфери, як політичний діалог, безпекова співпраця, підтримка реформ, підтримка демократії та громадянського суспільства в Україні, боротьба з корупцією, енергетика, торговельно-економічні відносини. При цьому вагомий акцент робиться на питання безпеки. Така структура порядку денного сформувалася в другій половині 1990-х рр. і залишається сталою дотепер, що свідчить про брак нових перспективних напрямків співпраці, а також пасивність України у висуненні своїх пропозицій.

Таким чином, можна зробити висновок, що двосторонні відносини США та України спираються на патрон-клієнтарну модель, яка притаманна відносинам США як глобальної потуги з малими державами та державами середньої сили. Розвиток патрон-клієнтелізму в українсько-американських відносинах відбувався за нелінійною висхідною траєкторією та пройшов декілька етапів: обмежений патронат (1995-2013 рр. з двома фазами імітації), повноцінний патронат (2014-2021 рр. з фазою імітації з 2017 р.) та посилений патронат (з 2022 р.).

Визначено три головні чинники, які формують динаміку та спрямованість українсько-американських відносин. Безперечно великий вплив на стан українсько-американських відносин має російський чинник. Тому циклічні зміни фаз зближення та протистояння США та РФ відображаються на інтенсивності українсько-американських відносин.

Другим таким чинником є дотримання Україною клієнтських зобов'язань щодо прозахідної орієнтації, стримування поширення геополітичного впливу Росії та підтримки зовнішньополітичних ініціатив і курсу США. Натомість порушення цих зобов'язань з боку української влади призводили до погіршення та навіть криз у двосторонніх відносинах зі Сполученими Штатами.

Третім ключовим чинником є прихильність українського керівництва курсу на демократизацію та глибоке реформування державної системи. Його реалізація передбачає не лише зміцнення незалежності та економічного потенціалу України, а і її перетворення на стабільну демократичну країну та інтеграцію до Європи.

Обґрунтовано, що з моменту проголошення незалежності країни в 1991 р. українські керівники намагалися використовувати як стратегічний ресурс у відносинах зі США вигідне геополітичне розташування, що мало дещо вирівняти величезну асиметрію в міжнародному впливі та ресурсах між сторонами. Натомість Сполучені Штати, принаймні за каденції Б. Клінтона та Дж. Буша-молодшого, розглядали Україну як форпост американських інтересів на пострадянському просторі та стабілізатор регіону Центрально-Східної Європи.

Разом із тим, відсутність інших вагомих або унікальних ресурсів, які б могли посилити позиції Києва у взаємодії зі США, робили Україну в очах американських політичних кіл скоріше об'єктом, а не суб'єктом міжнародної політики. Розуміючи це, українські керівники шукали додаткові аргументи для підтримки стратегічної дружби зі Сполученими Штатами. Так, у 1990-х рр. на статус унікального ресурсу, цікавого американській стороні, просувався ракетно-космічний комплекс України, а в 2000-х рр. – проєкт кваліфікації ядерного палива, який мав адаптувати паливо виробництва компанії «Westinghouse» до радянських реакторів. Однак через брак політичної волі та непослідовність української влади ці ресурси не були належним чином використані та перетворені на взаємні вигоди та додаткові для України важелі впливу на політику США.

Анексія Криму та війна на Донбасі остаточно розв'язали для України дилему «Схід-Захід» на користь останнього та зміцнили її відносини з ЄС і США, а також надали Києву статус жертви. Він підвищив геополітичну суб'єктність України, оскільки Київ був залучений до переговорів на всіх рівнях щодо конфлікту на Донбасі. Оскільки США були гарантом ліберального міжнародного порядку, то апелювання до фрейму «жертва» більше важило саме в українсько-американських відносинах, ніж у відносинах Україна–ЄС.

Повномасштабне вторгнення Росії багатократно посилює статус України як жертви зовнішньої агресії. Спроби силового перегляду кордонів у постбіполярний період у Європі були і до цього (Косово, Крим, Південна Осетія, Абхазія), однак випадок України виявився унікальним з декількох причин. По-перше, жоден інший конфлікт після 1991 р. не був таким масштабним за наслідками для континенту. По-друге, на відміну від інших випадків жертва агресії не програла швидко, виявила стійкість і спроможність до спротиву. Наявність дієвих збройних сил і волі до боротьби автоматично наділили Україну геополітичною суб'єктністю, зокрема можливістю формувати власну стратегію у війні, вимагати від партнерів конкретні озброєння та мати блокуючий голос у політичному врегулюванні. Статус жертви агресії відігравав роль інструменту вирівнювання позицій у переговорах з більш впливовими партнерами, насамперед Вашингтоном. Більш того, цей статус дозволив Україні суттєво впливати на політику США, незважаючи на її критичну залежність від американської військової допомоги. У свою чергу, США, допомагаючи Україні, таким чином легітимізували свій статус лідера та гаранта існуючого міжнародного порядку, а також зміцнювали свою структурну владу в умовах його трансформації.

Розкрито цілі, характеристики та етапи стратегії адміністрації Дж. Байдена у

російсько-українській війні. В умовах повномасштабного вторгнення Росії в Україну базовими цілями США стали стримання військових дій в межах території України, уникнення прямого зіткнення між США та Росією, збереження України як незалежної держави та зміцнення єдності країн НАТО. Ці чотири цілі були підпорядковані стратегічній меті – максимальному економічному та військовому послабленню Росії та її геополітичного впливу.

Стратегія адміністрації Дж. Байдена щодо війни в Україні (2022–2024) була стриманою, розмитою та нерішучою. Її складовими стали концепція «управління ескалацією» через регулювання обсягів військової допомоги Україні; координація дій із союзниками в рамках G7, НАТО, відносин ЄС–США та союзниками в Індो-Тихоокеанському регіоні; інкременталістський підхід в ухваленні рішень; самотримання від нанесення розгромної поразки Росії, наздоганяючий характер.

У 2022–2024 рр. політика США щодо російсько-української війни пройшла п'ять етапів. На першому етапі (лютий – квітень 2022 р.) адміністрація Дж. Байдена, будучи скептично налаштованою щодо шансів України відбити російський напад, зайняла здебільшого вичікувальну позицію та сконцентрувалася на запровадженні економічних санкцій. Військова допомога США була незначною за обсягами та мала оборонний характер. На другому етапі (травень – грудень 2022 р.) Вашингтон зробив ставку на нанесення РФ стратегічної поразки, відчутно збільшивши обсяги військової допомоги Україні за рахунок надання західної артилерії, далекобійних реактивних систем і комплексів ППО та сприяння передачі Києву країнами ЦСЄ радянської бронетехніки та озброєнь. При цьому США не прагнули повної поразки Росії, побоюючись неконтрольованих наслідків.

Третій етап (грудень 2022 – серпень 2023 рр.) відображав спробу Вашингтона розвинути успіх України та витіснити російські війська на позиції, які вони займали до лютого 2022 р. У результаті США надали Україні сучасну бронетехніку, системи ППО «Patriot», дорадчу допомогу, а також сприяли передачі західних танків, щоб підтримати контрнаступ української армії.

На четвертому етапі (вересень 2023 – квітень 2024 рр.) політика адміністрації Дж. Байдена була орієнтована на замороження конфлікту шляхом скорочення військової підтримки та підштовхування української влади до припинення вогню та переговорів з РФ. Однак через непоступливість України та внутрішньополітичну боротьбу в США ця політика зазнала провалу.

П'ятий етап (квітень 2024 – січень 2025 рр.) засвідчив кризу американського лідерства. Україна перейшла до активної оборони по всій лінії фронту та змогла за допомогою військових поставок від європейських країн витримати майже півроку

без американської допомоги. Ця пауза відчутно послабила авторитет США та їхню здатність впливати на перебіг війни, оскільки ініціатива у цьому питанні перейшла до Франції та Великої Британії. Протягом 2024 р. адміністрація Дж. Байдена продовжувала проводити обережну політику. Лише наприкінці року вона зробила рішучі кроки – дозволила використання американських ракет для ударів углиб території РФ і збільшила обсяги військової допомоги Україні, що було зумовлено перемогою на президентських виборах у США республіканця Д. Трампа.

Загалом стратегію адміністрації Дж. Байдена щодо російсько-української війни навряд чи можна назвати успішною через її розмитість і суперечливість. До її досягнень можна віднести наступне: 1) уникнення катастрофічної ескалації війни; 2) запобігання її поширенню за межі України; 3) забезпечення ситуації, за якої втрата Україною незалежності є нереалістичним сценарієм; 4) військове та економічне послаблення Росії. У підсумку формально досягнувши базових цілей, встановлених на початку, вона не призвела до завершення війни. Навпаки, політика самостримання від нанесення рішучої поразки Росії підважила в очах союзників і противників статус США як сильного глобального лідера.

Обґрунтовано, що українська діаспора в США відіграє помітну роль в українсько-американських відносинах. Ще з періоду розпаду СРСР українські діаспорні структури показали, що вони не хочуть обмежуватися гуманітарним напрямком, а прагнуть мати вплив на політичну сферу двосторонніх відносин країн. На початку 1990-х рр. вітчизняна діаспора надала цінну політичну та матеріальну підтримку у розвитку дипломатичних представництв України та просуванні її позитивного іміджу в США.

У політичній системі США українська діаспора є однією з численних етнічних лобі, які діють в американському Конгресі. Однак через відносно малу чисельність і розпорошеність проживання її політичний вплив на даному етапі є незначним. Електоральні, організаційні та фінансові ресурси української діаспори у Сполучених Штатах є обмеженими і розпорошеними. Тому діаспорні організації для просування своїх позицій в американських політичних колах концентруються на активній інформаційній роботі та співпраці з іншими етнічними лобі в рамках Коаліції центральноєвропейських і східноєвропейських діаспор у Конгресі. Також на неформальному рівні вони є цінними посередниками для української дипломатії в налагодженні зв'язків із американськими політиками та урядовцями.

Особливе місце в діяльності української діаспори в США традиційно займає вшанування жертв Голодомору 1932–1933 рр. в Україні та поширення інформації про злочини радянського режиму. На цьому напрямку за останні десятиріччя вони

змогли досягнути вагомих результатів.

Разом із тим, нова, п'ята хвиля української еміграції до США (понад 350 тис. осіб), викликана російсько-українською війною, створює передумови для посилення в середньостроковій перспективі електоральної ваги та політичного впливу української діаспори в американській політичній системі та перетворення її на стратегічний зовнішньополітичний ресурс України.

Українсько-російська війна стала точкою біфуркації для розвитку патрон-клієнтелістської моделі двосторонніх відносин України та США. Її перспективи визначатимуться результатами війни, військовим потенціалом України, позицією нової адміністрації Д. Трампа в США та наявністю у Києва реальних альтернатив патронату з боку інших могутніх держав. Враховуючи ці чинники, можна виділити три можливі траєкторії розвитку українсько-американських відносин.

1. **Посилений патронат** (фіксація досягнутого рівня) передбачатиме збереження нинішньої моделі патрон-клієнтелізму у відносинах України та США, посиленої двосторонньою безпековою угодою від 13 червня 2024 року. Остання містить певні безпекові зобов'язання США щодо України політичного характеру. Сполучені Штати і надалі будуть класифікувати Україну як важливого партнера, а не союзника, що гальмуватиме поглиблення двосторонньої співпраці. Разом із тим, Україна може розраховувати на обмежену військову допомогу на довгостроковій основі з боку США, розвиток локальної кооперації у сфері ОПК і політичне сприяння інтеграції на Захід. Однак українсько-американським відносинам і далі, скоріш за все, бракуватиме практичного наповнення та стратегічних проєктів.

2. **Привілейований патронат** передбачає перехід нинішньої моделі патрон-клієнтелізму на більш високий рівень і поглиблення співпраці між країнами. Його основою має стати започаткування декількох стратегічних проєктів у економіці та енергетиці, перехід України у сприйнятті американського істеблішменту з групи країн-партнерів до групи союзників, широка кооперація у сфері ОПК. При цьому центр ваги українсько-американських відносин зміститься з безпекових питань на збалансований розвиток політичної, безпекової та економічної співпраці, а самі відносини формуватимуться на більш вільній і рівноправній основі за рахунок посилення геополітичної суб'єктності України.

Закріпленням такого привілейованого патронату має стати нова двостороння безпекова угода, яка міститиме юридичні зобов'язання США щодо довгострокової військової підтримки України. Такий привілейований статус буде зіставний зі статусом Ізраїлю, Філіппін, Нової Зеландії чи Тайваню.

2. *Посилений патронат + перехресний патронат.* Цей сценарій відображатиме ситуацію, за якої Сполучені Штати прагнутимуть зберегти існуючу модель патрон-клієнтелізму у відносинах із Києвом, уникнувши жорстких і значних безпекових зобов'язань, а Україна шукатиме додаткові інструменти посилення своєї безпеки. У такому разі Вашингтон може погодитися на опцію перехресного патронату з боку іншої західної країни, яка візьме на себе значну частину геополітичної опіки над Україною, насамперед відповідальності за її безпеку. Після початку повномасштабного вторгнення Росії на цю роль активно претендує Велика Британія. Такий розвиток подій, з одного боку, відповідав би геостратегії США з відходу з Європи та концентрації на Індो-Тихоокеанському регіоні, а з іншого, – зберіг би Україну в орбіті впливу Вашингтона. Натомість для України перехресний патронат надав би можливості стратегічного маневрування у відносинах зі США та зменшення залежності від них.

Грунтовний аналіз еволюції та характеристик українсько-американських відносин дозволяє сформулювати практичні рекомендації, реалізація яких сприяла б підвищенню значимості суверенної України для зовнішньополітичних інтересів США та зміцненню стратегічного партнерства країн:

- відмовитися від КСП як головного формату політичної взаємодії країн на користь періодичних самітів Україна–США на найвищому рівні;
- активізувати дипломатичні зусилля зі збереження двопартійної підтримки України в американському Конгресі з акцентом на роботі з поміркованим крилом республіканців і громадською думкою;
- запропонувати американським компаніям вигідні умови участі у проєктах поствоєнного відновлення України та приватизації державних компаній;
- розвивати партнерство зі США в оборонній промисловості в таких сферах, як системи ППО, ремонт бронетехніки, БПЛА, виробництво боєприпасів з локалізацією підприємств в Україні;
- розширити двосторонню співпрацю у сфері ядерної енергетики шляхом реалізації проєкту з будівництва в Україні малих модульних реакторів;
- запропонувати можливості використання українських газових сховищ для зберігання американського скрапленого газу;
- розвивати економічне партнерство зі США у сфері видобутку та переробки критичних матеріалів. У цій сфері слід сфокусуватися на реалізації трьох – п'яти конкретних проєктів. Найбільш перспективними виглядають варіанти з розробки родовищ графіту, титану, літію та берилію.

СПИСОК ПРАЦЬ, ОПУБЛІКОВАНИХ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, у яких опубліковані основні наукові результати дисертації

Монографія:

1. Пашков В. О. Асиметричне партнерство України та США в турбулентні часи (1991-2024): стратегічна дружба та російський чинник: монографія. Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2025. 436 с. ISBN 978-966-285-870-9

Статті у виданнях, що індексуються у міжнародних наукометричних базах даних Scopus та Web of Science:

2. Pashkov V. The Origins of the US-Ukrainian Strategic Partnership. *Studia Europejskie – Studies in European Affairs*. 2025. Vol. 29. No 4. pp. 165-190. **Web of Science, Q4**.

DOI: <https://doi.org/10.33067/SE.4.2025.8>

URL: <https://journalse.com/the-origins-of-the-us-ukrainian-strategic-partnership/>

3. Pashkov V. The Donald Trump Factor and US-Ukrainian Relations (2017-2020): From Strategic Friendship to Cold Partnership. *Lithuanian Annual Strategic Review*. 2024. Vol. 22. Issue 1. pp. 175-202. **Scopus, Q4**.

DOI: <https://doi.org/10.47459/lasr.2024.22.7>

URL: <https://journals.lka.lt/journal/lasr/article/2208/info>

4. Pashkov V. Contradictions in US-Ukraine Relations During the Russian Aggression: A Strategic Interdependence Analysis. *Obrana a strategie*. 2024. Vol. 24. No.2. pp. 113-131. **Scopus, Web of Science, Q3**.

DOI: <https://doi.org/10.3849/1802-7199.24.2024.02.113-131>

URL: <https://www.obranaastrategie.cz/en/archive/volume-2024/2-2024/articles/contradictions-in-us-ukraine-relations-during-the-russian-aggression.html>

Статті у наукових фахових виданнях України:

5. Пашков В. Друга адміністрація Д. Трампа та країни Центрально-Східної Європи: традиційні патрон-клієнтарні відносини в новому геополітичному контексті (частина I). *Політичне життя*. 2026. №2. С. 188-197.

DOI: <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2026.2.21>

URL: <https://jpl.donnu.edu.ua/article/view/19848>

6. Пашков В. Теоретико-концептуальні підходи до розуміння зовнішньої політики держави. *Вісник ХНУ імені В.Н. Каразіна. Серія "Питання політології"*. 2026. Т. 49. С. 76-84.

DOI: <https://doi.org/10.26565/2220-8089-2026-49-10>

URL: <https://periodicals.karazin.ua/politology/article/view/29325>

7. Пашков В. Українсько-американське співробітництво у сфері безпеки в 1990-х рр.: у тіні ядерного роззброєння. *Національні інтереси України*. 2026. №3 (20). С. 2294-2305.

DOI: [https://doi.org/10.52058/3041-1793-2026-3\(20\)-2294-2305](https://doi.org/10.52058/3041-1793-2026-3(20)-2294-2305)

URL: <https://perspectives.pp.ua/index.php/niu/article/view/39404/39418>

8. Пашков В. Військово-технічна співпраця України та США за часів президентства В. Ющенка та В. Януковича. *Український політико-правовий дискурс*. 2026. №20.

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.18799687>

URL: <https://ppdnz.com.ua/index.php/home/article/view/547>

9. Пашков В. Методологія досліджень зовнішньої політики держав: класичні методи та новітні рецепти. *Філософія та політологія в контексті сучасної культури*. 2025. Т. 17. №2. С. 161-170.

DOI: <https://doi.org/10.15421/352562>

URL: <https://fip.dp.ua/index.php/FIP/article/view/1330>

10. Пашков В. Позиція адміністрації Дж. Байдена щодо євроатлантичних прагнень України. *Society and Security*. 2025. №5 (11). С. 26-32.

DOI: [https://doi.org/10.26642/sas-2025-5\(11\)-26-32](https://doi.org/10.26642/sas-2025-5(11)-26-32)

URL: <https://sas.ztu.edu.ua/article/view/343234>

11. Пашков В. Специфіка та позиціювання українсько-американських відносин: науковий дискурс. *Філософія та політологія в контексті сучасної культури*. 2025. Т. 17. №1. С. 274-282.

DOI: <https://doi.org/10.15421/352535>

URL: <https://fip.dp.ua/index.php/FIP/article/view/1301>

12. Пашков В. Концепція патрон-клієнтелізму як аналітична рамка дослідження двосторонніх асиметричних відносин між країнами. *Міжнародні та політичні дослідження*. 2025. №39. С. 134-146.

DOI: <https://doi.org/10.32782/2707-5206.2025.39.11>

URL: <https://journals.onu.in.ua/index.php/interpolis/article/view/238>

13. Пашков В. Стратегічна дружба між Україною та США у 2005–2008 рр.: американський патронат, політичний хаос і розчарування. *Вісник Прикарпатського університету. Серія: Політологія*. 2025. №20. С. 57-68.

DOI: <https://doi.org/10.32782/2312-1815/2025-20-8>

URL: <https://journals.pnu.if.ua/index.php/politology/article/view/223>

14. Пашков В. Прагматизм Versus демократія: українсько-американські відносини за президентства В. Януковича. *Політичне життя*. 2025. №1. С. 133-147. DOI: <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2025.1.11>

URL: <https://jpl.donnu.edu.ua/article/view/17103>

15. Пашков В. Революція Гідності та позиція США. *Політікус*. 2025. Вип. 1. С. 226-233. DOI <https://doi.org/10.24195/2414-9616.2025-1.32>

URL: http://politicus.od.ua/1_2025/34.pdf

16. Пашков В. Європейська криза безпеки та позиція США (наприкінці 2021 – на початку 2022 рр.). *Медіафорум: аналітика, прогнози, інформаційний менеджмент*. 2024. Т. 15. С. 77-94.

DOI: <https://doi.org/10.31861/mediaforum.2024.15.77-94>

URL: <https://journals.chnu.edu.ua/mediaforum/article/view/678>

17. Пашков В. Україна, ГУАМ і США: очікування, які не справдилися. *Політичне життя*. 2024. №4. С. 116-125.

DOI: <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2024.4.15>

URL: <https://jpl.donnu.edu.ua/article/view/16613>

18. Pashkov V. Dynamics of US-Ukrainian defence cooperation (2014-2021): from B. Obama to J. Biden. *Actual problems of International Relations*. 2024. Vol. 1 No. 161. pp. 37-45.

DOI: <https://doi.org/10.17721/apmv.2024.161.1.37-45>

URL: <http://apir.iir.edu.ua/index.php/apmv/article/view/3931>

19. Пашков В. Відносини України та США напередодні повномасштабної російсько-української війни. *Історико-політичні проблеми сучасного світу*. 2024. Вип. 50. С. 32-44.

DOI: <https://doi.org/10.31861/mhpi2024.50.32-44>

URL: <https://mhpi.chnu.edu.ua/mhpi/article/view/157>

20. Пашков В. У заручниках геополітики: проблема створення міжнародного трибуналу щодо злочину агресії РФ проти України. *Держава і право. Юридичні і політичні науки*. 2024. Вип. 96. С. 394-411.

DOI: 10.33663/1563-3349-2024-96-394

URL: <https://derzhava-i-pravo.com.ua/articles/96-394.pdf>

21. Пашков В. Патрон-клієнтелізм у зовнішній політиці Стародавнього Риму. *Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії*. 2024. №2 (19). С. 211-225.

DOI: <https://doi.org/10.29038/2524-2679-2024-02-211-225>

URL: <https://relint.vnu.edu.ua/index.php/relint/uk/article/view/361>

22. Пашков В., Хомерікі О. Політико-режимні трансформації в Україні (1991-2019): біг по колу на шляху до демократії. *Вісник НЮУ імені Ярослава Мудрого. Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія*. 2023. Т.1 №56. С. 135-158. (авторський внесок – 50 %)

DOI: <https://doi.org/10.21564/2663-5704.56.274020>

URL: <http://fil.nlu.edu.ua/article/view/274020>

23. Пашков В. Ядерне роззброєння як каталізатор українсько-американських відносин. *Політичні дослідження*. 2022. №2 (4). С. 119-139.

DOI: <https://doi.org/10.53317/2786-4774-2022-2>

URL: <http://pd.ipiend.gov.ua/article/view/269230>

24. Пашков В. Передумови та специфіка становлення українсько-американських відносин на початку 1990-х рр. *Історико-політичні проблеми сучасного світу*. 2022. Вип. 46. С. 90-100.

DOI: <https://doi.org/10.31861/mhpi2022.46.90-100>

URL: <https://mhpi.chnu.edu.ua/mhpi/article/view/96>

25. Пашков В. Динаміка українсько-американських відносин за часів адміністрації Б. Обами (2014-2016). *Міжнародні та політичні дослідження*. 2021. №34. С. 107-122.

DOI: <https://doi.org/10.18524/2707-5206.2021.34.237511>

URL: <http://heraldiss.onu.edu.ua/article/view/237511>

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

26. Пашков В. Архітектура європейської безпеки у трикутнику ЄС – НАТО – Україна. *ЄС у новій архітектурі європейської безпеки: виклики війни та стратегічна трансформація: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Миколаїв, 2 липня 2026 р.)*. Миколаїв, 2026, С. 13-15.

27. Pashkov V. Political activity of the Ukrainian diaspora in the USA: goals and tools of influence. *Ukraine & the United States: Experience and Prospects of Cooperation*. Proceedings of the 3Rd International Academic Conference (Kyiv, April 18, 2026). Kyiv, Taras Shevchenko National University of Kyiv, pp. 243-248.

28. Пашков В. Геополітична суб'єктність держави: спроба операціоналізації поняття. *Світ у пошуках нового порядку: трансформація політичної суб'єктності держав і регіонів у конфліктному середовищі*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Переяслав, 26-27 березня 2026 р.). Переяслав: Університет Григорія Сковороди, 2026. С. 104-106.

29. Пашков В. Геостратегія США щодо Центрально-Східної Європи в умовах російської агресії проти України. *Міжнародна та національна безпека: теоретичні і прикладні аспекти*: матеріали X Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 16 березня 2026 р.). Дніпро: ДДУВС, 2026. С. 356-358.

30. Пашков В. Особливості торговельно-економічних відносин України та США на сучасному етапі. *Нова архітектура європейської безпеки у сучасних геостратегічних реаліях*: матеріали круглого столу (м. Дніпро, 14-15 квітня 2025 р.). Том 2. Дніпро: Університет імені Альфреда Нобеля, 2025. С. 131-137.

31. Пашков В. Стратегічне партнерство України та США: історія становлення та сучасні реалії. *Українська дипломатія: становлення, розвиток та перспективи* / за матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 10 квітня 2025 р.). Київ, С. 84-86.

32. Пашков В. Євроатлантична інтеграція України: до першоджерел ухвалення стратегічного рішення. *Міжнародна та національна безпека: теоретичні і прикладні аспекти*: матеріали IX Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 21 березня 2025 р.); у 2-х ч. Ч. II. Дніпро: ДДУВС, 2025. С. 257-258.

33. Пашков В. Нова адміністрація Д. Трамп та російсько-українська війна: потенційні контури політики. *Стратегічні напрями зовнішньої політики і дипломатії країн світу*: матеріали VI Всеукр. наук.-практ. кругл. столу (м. Харків, 21 листопада 2024 р.). Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2024. С. 150-153.

34. Пашков В. Шовкопляс Д. Українсько-російські відносини у пострадянську добу. *Інноваційні рішення в економіці, бізнесі, суспільних комунікаціях та міжнародних відносинах*: матеріали IV Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (м. Дніпро, 26 квітня 2024 р.). Дніпро: Університет митної справи та фінансів, 2024. С. 75-78.

35. Пашков В. Спеціальний міжнародний трибунал щодо злочину агресії рф. *Верховенство права: доктрина і практика в умовах сучасних світових викликів*. Матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 29 лютого 2024 р.). Дніпро: ДДУВС, 2024, С. 500-505.

36. Пашков В. Політичні та економічні дивіденди для США від допомоги Україні у боротьбі з агресією росії. *США: політика, суспільство, культура – 2024*. Матеріали міжнар. наук. конф. (м. Київ, 29 лютого 2024 р.) / За ред. Н. Городної. Київ: КНУ імені Тараса Шевченка, 2024. С. 34-38.

37. Пашков В. Українсько-американські відносини напередодні великої війни з Росією. *Міжнародні конфлікти у сучасному світі: від регіонального протистояння до глобального суперництва*. Матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Львів, 20 грудня 2023 р.). Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2023. С. 162-171.

Наукові праці, які додатково відображають наукові результати дисертації

38. Пашков В. Президентські вибори 2004 р. в Україні та позиція США. *Міжнародні відносини: теоретико-практичні аспекти*. 2025. №15. С. 47-64.

DOI: <https://doi.org/10.31866/2616-745X.15.2025.334294>

URL: <http://international-relations.knukim.edu.ua/article/view/334294>

39. Пашков В. Міждержавний патрон-клієнтелізм: новий погляд на асиметрію міжнародних відносинах. *Acta de Historia & Politica Saeculum XXI*. 2025. №9. С. 185-194.

DOI: <https://doi.org/10.26693/ahpsxxi2025.09.185>

URL: <https://ahpsxxi.org/index.php/journal/article/view/144>

40. Пашков В. Особливості українсько-американських відносин на початку 2000-х рр. *Міжнародні відносини: теоретико-практичні аспекти*. 2024. №14. С. 35-58.

DOI: <https://doi.org/10.31866/2616-745X.14.2024.319354>

URL: <http://international-relations.knukim.edu.ua/article/view/319354>

41. Пашков В. Роль США у питанні закриття Чорнобильської АЕС: допомога чи тиск? *Геополітика України: історія і сучасність*. 2024. Вип. 2 (33). С. 122-131.

DOI: [https://doi.org/10.24144/2078-1431.2024.2\(33\).122-131](https://doi.org/10.24144/2078-1431.2024.2(33).122-131)

URL: <http://geopolitics-of-ukraine.uzhnu.edu.ua/article/view/317274>

АНОТАЦІЯ

Пашков В. О. Еволюція двосторонніх відносин України та США в умовах постбіполярного міжнародного порядку. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора політичних наук за спеціальністю 23.00.04 – політичні проблеми міжнародних систем та глобального розвитку. – Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, Міністерство освіти і науки України, м. Харків, 2026 р.

Дисертаційне дослідження є комплексною науковою працею, присвяченою вивченню політичних характеристик, динаміки та закономірностей процесу становлення та розвитку українсько-американських відносин у постбіполярний період із позиції патрон-клієнтелізму. Актуальність теми зумовлена, як стратегічним значенням, яке українсько-американські відносини мають для безпеки та стабільності в Центрально-Східній Європі, так і традиційним статусом США як головного партнера України у сфері безпеки. Особливого значення ця проблематика набуває в контексті російсько-української війни, під час якої США надали Україні масштабну військову та економічну допомогу, а також сформували міжнародну коаліцію на її підтримку.

Мета дослідження – виявлення особливостей становлення, еволюції та перспектив двосторонніх відносин України та США, їхніх характеристик і тенденцій, внутрішніх закономірностей і міжнародного контексту в умовах постбіполярного міжнародного порядку. У роботі сформульовано завдання, що охоплюють аналіз наукового дискурсу з тематики, концептуалізацію патрон-клієнтелізму як аналітичної рамки вивчення міждержавних асиметричних відносин, з'ясування ролі питання ядерного роззброєння України у становленні українсько-американських відносин, з'ясування їхніх сутнісних характеристик і ключових чинників, які визначають динаміку та стан цих відносин, а також визначення ролі української діаспори у двосторонніх відносинах країн.

Методологічну основу дисертаційного дослідження становить поєднання системного підходу, структурно-функціонального, історичного, порівняльного, ситуаційного й контент-аналізу. Оптимальне поєднання в роботі зазначених загальнонаукових і політологічних методів дозволило якомога повно розкрити сутність, особливості, динаміку та тенденції еволюції українсько-американських відносин, а також сприяло отриманню обґрунтованих висновків.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що вперше:

- обґрунтовано концепцію патрон-клієнтелізму як аналітичну рамку для вивчення двосторонніх асиметричних відносин між країнами. Визначено, що міждержавний патрон-клієнтелізм є окремим видом асиметричних відносин, у рамках яких дві держави з різними можливостями та геополітичним статусом співпрацюють для вирішення спільних проблем і реалізації спільних інтересів;

- доведено, що головною детермінантою встановлення відносин патрон-клієнтелізму між Україною та США стало ініціація у середині 1990-х рр. процесу розширення НАТО на схід, що негативно вплинуло на безпекове становище української держави та підштовхнуло її до пошуку зовнішнього заступництва;

- представлено динаміку розвитку українсько-американських відносин у 1991–2024 рр. як чергування періодів стратегічної дружби між країнами та її імітації та двома глибокими кризами у 2002–2004 рр. і 2012–2013 роках, а також як рух за висхідною траєкторією від моделі обмеженого до посиленого патронату;

- визначено перелік стратегічних ресурсів, які використовує українська влада для впливу на позицію США та балансування асиметрії геополітичного впливу між країнами. До цього переліку увійшли вигідне геополітичне розташування України, статус жертви агресії (після 2014 р.), а також передові військові технології у сфері БПЛА та рідкоземельні метали;

- сформульовано рекомендації щодо посилення значимості та ваги України в американській зовнішній політиці та зміцнення стратегічного партнерства країн.

Практичне значення результатів полягає в можливості використання напрацьованих дисертації в діяльності урядових структур, відповідальних за розвиток відносин зі Сполученими Штатами Америки, також у навчальному процесі – під час підготовки дисциплін «Зовнішня політика Україна», «Геостратегія США». Результати дослідження можуть бути корисними для підготовки аналітичних матеріалів, створення навчальних програм із відповідної тематики.

Особистий внесок здобувача полягає в поглибленні теоретико-методологічних засад дослідження українсько-американських відносин та обґрунтуванні концепції патрон-клієнтелізму як перспективної аналітичної рамки для осмислення закономірностей їхнього розвитку в постбіполярний період.

Ключові слова: українсько-американські відносини, національні інтереси, стратегічне партнерство, патрон-клієнтелізм, ядерне роззброєння, асиметричні відносини, євроатлантична інтеграція, європейська безпека, військова допомога, російсько-українська війна, демократизація, українська діаспора в США.

ABSTRACT

Pashkov V. O. Evolution of bilateral relations between Ukraine and the United States in the conditions of the post-bipolar international order. – Qualification Scientific Work (Manuscript).

Dissertation for the degree of Doctor of Political Sciences in specialty 23.00.04 – Political Problems of International Systems and Global Development. – Yaroslav Mudryi National Law University, Kharkiv, 2026.

The dissertation research is a comprehensive scientific work devoted to the study of political characteristics, dynamics and regularities of the process of formation and development of US-Ukrainian relations in the post-bipolar period from the standpoint of patron-clientelism. The relevance of the topic is determined both by the strategic importance that US-Ukrainian relations have for security and stability in Central-Eastern Europe, and by the traditional status of the United States as key security partner for Ukraine. This issue becomes especially important in the context of the Russian-Ukrainian war, during which the USA provided Ukraine with large-scale military and economic aid, as well as formed an international coalition in support of it.

The purpose of the dissertation is to identify the peculiarities of the formation, evolution and prospects of bilateral relations between Ukraine and the USA, their characteristics and trends, internal regularities and the international context in the conditions of the post-bipolar international order.

The author set a series of research objectives, including: an analysis of the scientific discourse on the subject; the conceptualization patron-clientism as an analytical framework for the study of asymmetric interstate relations; the clarification the role of Ukraine's nuclear disarmament in the development of US-Ukrainian relations; the identification their essential characteristics and the key factors that determine the dynamics and state of these relations; the examination of periods of crisis in bilateral relations between Ukraine and the United States, and the determination of the role of the Ukrainian diaspora in bilateral relations of countries.

The methodological framework includes systemic approach, structural-functional, historical, comparative, situational and content analysis. The optimal combination of the specified general scientific and political methods in the work made it possible to fully reveal the essence, features, dynamics and trends of the evolution of US-Ukrainian relations, and also contributed to obtaining substantiated conclusions.

The scientific novelty of the study lies in several key contributions:

- the concept of patron-clientelism as an analytical framework for the study of bilateral asymmetric relations between countries is substantiated. It was determined that interstate patron-clientelism is a separate type of asymmetric relations, within the framework of which two states with different capabilities and geopolitical status cooperate to solve common problems and realize common interests;
- author proves that the main determinant of the establishment of patron-clientelism relations between Ukraine and the USA was the initiation in the mid-1990s of the process of NATO expansion to the east, which negatively affected the security situation of the Ukrainian state and pushed it to seek external patronage;
- the dynamics of the development of US-Ukrainian relations in 1991–2024 are presented as alternating periods of strategic friendship between the countries and its imitation and two deep crises in 2002–2004 and 2012–2013, as well as a movement along an upward trajectory from a model of limited to increased patronage;
- the list of strategic resources used by the Ukrainian authorities to influence the US position and balance the asymmetry of geopolitical influence between the countries has been determined. This list includes the favourable geopolitical location of Ukraine, the status of a victim of aggression (after 2014), as well as advanced military technologies in the field of UAVs and rare earth metals;
- a set of recommendations is formulated to strengthen the importance of Ukraine in US foreign policy and strengthen the strategic partnership of the countries.

The practical significance of the results lies in the possibility of using the results of the dissertation in the activities of government structures responsible for the development of relations with the United States, as well as in the educational process – within the disciplines «Foreign policy of Ukraine», «US Geostrategy». Research results can be useful for the preparation of analytical materials, creation of educational programs on the relevant topic.

The author's contribution consists in advancing the theoretical and methodological basis for the studying US-Ukrainian relations and substantiating the concept of patron-clientelism as a promising analytical framework for understanding the regularities of their development in the post-bipolar period.

Key words: US-Ukrainian relations, national interests, strategic partnership, patron-clientelism, nuclear disarmament, Euro-Atlantic integration, European security, asymmetric relations, military aid, Russian-Ukrainian war, democratization, Ukrainian diaspora in the USA.

Підписано до друку 10.08.2026р. формат 60X 90/16
Умовних друкар., арк., 2,00. Обл. - вид., арк., 2,00. Друк ризографія.
Тираж 100 пр. Замовлення № 30

Надруковано ВТК «Друкар», ДДМУ
м. Дніпро, пл. Соборна, 2